

ΕΚΕΙ ΠΟΥ ΓΕΝΝΗΘΗΚΕ Ο ΡΗΓΑΣ

ΧΡΙΣΤΟΥ Γ. ΠΑΠΑΖΗΣΗ

Προέδρου της Διδασκαλικής Όμοσπονδίας

Θά ήταν, νομίζω, παράλειψις, ἂν σ' ἓνα λεύκωμα σὰν αὐτὸ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Λαογραφικῆς Ἑταιρείας δὲν ὑπῆρχαν λίγα λόγια γιὰ τὴν ὀνομαστή, τὴν «κατάφυτη καὶ κατάρρυτη πόλη τῆς Θεσσαλίας», ὅπου τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 1757 γεννήθηκε «ἓνα παχουλὸ καὶ ροδοκόκκινο παιδί» — ἔτσι σημειώνει τὸ γεγονὸς ὁ ἱστορικὸς Φάνης Μιχαλόπουλος — ὁ Ἀντώνης Κυριαζῆς, ὁ κατόπιν Φεραίος ἢ Βελεστινλῆς.

Ὁ Βελεστίνος εἶναι ἀληθινὰ καὶ κατάφυτος καὶ κατάρρυτος. Ἡ φύση τὸν ἐπροίκισε μὲ χίλιες ὁμορφίες. Λίγα χιλιόμετρα πέρα ἀπ' τὸ «Λατομεῖο», στὸ ἀνοιγμα τοῦ ἀνατολικοῦ θεσσαλικοῦ κάμπου, ἀποτελεῖ μίαν ὄαση εὐχάριστη, πὺλὸν πολὺ τὴ χαίρεται τὸ μάτι τοῦ κάθε περαστικοῦ.

Θά εἶχε νὰ πῇ κανεὶς πολλὰ, πάρα πολλὰ, γιὰ τὸ σημερινὸ χωριό, γιὰ τοὺς ἀνθρώπους του, γιὰ τὰ νέα κτίσματα, πὺλὸν τὸ κοσμοῦν, γιὰ τὴν ἀλματική πρόοδο, πὺλὸν σημειώνει στὰ τελευταῖα χρόνια.

Πάνω ἀπ' ὅλα ὅμως ὁ Βελεστίνος θά εἶναι πάντα ἀσύγκριτος γιὰ τὶς φυσικὲς του καλλονές. Τὸ πλούσιο δάσος καὶ οἱ ὀλοπράσινοι κῆποι, πὺλὸν τὸν περιζώνουν, δίνουν στὸ χωριὸ μίαν ἀνέκφραστη γοητεία.

Δὲν εἶναι τωρινὴ αὐτὴ ἡ φυσικὴ ὁμορφιά. Αἰῶνες τὸν συντροφεύει μαζί μὲ τοὺς μαλακοὺς καὶ χλοεροὺς λόφους, πὺλὸν παραστέκουν στίς νοτιοδυτικὲς παρυφές του. Ἔτσι ἦταν τὸ χωριὸ καὶ τὴν ἐποχὴ πὺλὸν γεννήθηκεν ὁ Ρῆγας. Ἱστορικοὶ, περιηγητὲς καὶ γεωγράφοι τὸν χαρακτηρίζουν σὰν μιά ὄαση μέσα στὸν πλατὺ κι ἀπέραντο κάμπο τῆς Θεσσαλίας, ἓναν ἐπίγειο παράδεισο, γιομάτο ἀπὸ δάση δρυῶν καὶ πλατάνων, γιομάτο ἀπὸ νερά πὺλὸν κελάρυζαν παντοῦ μέσα στοὺς δρόμους του, πνιγμένο σὲ καταπράσινη καὶ πυκνὴ βλάστηση.

Χτισμένοι πάνω στὰ χαλάσματα τῶν πανάρχαιων Φερῶν κατὰ τὰ μεσαιωνικὰ χρόνια διατηροῦσε πολλὰ κτίσματα ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα καὶ μαζί ὅλη τὴ φυσικὴ ὠραιότητα πὺλὸν τὸν χαρακτήριζε ἀπὸ τὰ ὁμηρικὰ χρόνια. Ἡ Πηγὴ Ὑπέρεια: «τὸ θεοφιλέστατον νῆμα», ὅπως τὴν ἔψαλεν ὁ Σοφοκλῆς, τὸ μεταγενέστερο καὶ σύγχρονο «Κεφαλόβρυσος», ἀκόμη καὶ σήμερα ψιθυρίζει τὸ θεῖο τῆς ἄσμα στὴ μέση σχεδὸν τοῦ χωριοῦ, ὅπου σχηματίζει λίμνη, πλαισιωμένη ἀπὸ λευκὲς, πλατάνια, κυπαρίσσια κι ἐλιές. Πολὺ λίγα πράγματα ἄλλαξαν ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια ὥς σήμερα στὸ χλοερὸ, στὸ ὑπέροχο καὶ ποιητικώτατο αὐτὸ τοπίο. Τὰ νερά τῆς λίμνης διατηροῦν ἀκόμη τὸν ἐξαίσιο κυανοπράσινο χρωματισμὸ τους καὶ οἱ πλάτανοι — λευκὲς ἄλλοτε — ἀναπέμπουν ἀρμονικὰ θεῖους ὕμνους πρὸς τὸν Ὑψιστο, ὅπως κι ἄλλοτε τοὺς ἄκουσαν ὁ Πίνδαρος, ὁ Σοφοκλῆς κι ὁ Πολύβιος.

Οἱ κῆποι ἀκόμη, πὺλὸν σημείωσεν ὁ Ρῆγας στὸ Χάρτη τοῦ Βελεστίνου, καθὼς καὶ τὸ ἱερὸ δάσος τῶν δρυῶν, σώζονται στὴν ἰδίαν θέσιν — μὲ περιορισμένες ἀποψιλώσεις —, σὰν τίποτε νὰ μὴ τάραιξε τὸ φυσικὸ περιβάλλον ἀπ' τὰ παλιὰ τὰ χρόνια. Καὶ τὸ μελωδικὸ κελάδισμα τῶν ἀηδονιῶν ἀντηγεῖ γύρω, κατὰ τὴν ἀνοιξή, προκαλώντας στοὺς εὐλαβικοὺς ἐπισκέπτες τὴν ἀναπόληση τόσων ἀρχαίων καὶ νέων μορφῶν, πὺλὸν γεννήθηκαν στὴν πόλιν κι ἔδρασαν στὴ μακραιώνη καὶ δραματικὴ ἱστορία τῶν Φερῶν καὶ τοῦ Βελεστίνου. Ἰδίως ἡ μορφή τοῦ Ἰάσονα, πὺλὸν συνέλαβε τὴν ὑψηλὴ καὶ σωτήρια ἰδέα τῆς ἐνώσεως ὅλων τῶν Ἑλλήνων

ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ

Ἐκ τῶν ἀρίστων Θεσσαλῶν ἐκπαιδευτικῶν. Ὑπηρετήσεν ὡς δημοδιδάσκαλος ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Βόλου. Παράλλῃ, ἡσχολήθη εὐδοκίμωτα μὲ τὴν Λογοτεχνίαν καὶ τὴν δημοσιογραφίαν, δημοσιεύσας ἐκλεκτὰ λογοτεχνήματα καὶ χρονογραφήματα εἰς τὸν ἡμερήσιον καὶ περιοδικὸν τύπον. Ἡ ἐκπαιδευτικὴ του δράσις εἶναι γόνιμος. Διατελεῖ Πρόεδρος τῆς Διδασκαλ. Ὁμοσπονδίας.

καὶ στόλισε μὲ θαυμάσια κτίρια τὶς ἀρχαῖες Φερές, καθὼς καὶ κείνη τοῦ Ρῆγα, προβάλλουν στὴ μνήμη τοῦ ἐπισκέπτη καὶ δεσπόζουν ἐπιβλητικὰ στὴ φαντασία του. Νομίζει κανεὶς πὺλὸν μέσα στίς δεινροστοιχίες καὶ πίσω ἀπ' τοὺς ἴσκιους τῶν δρυῶν, τῶν πλατάνων καὶ τῶν λωτῶν — στὰ περίφημα «μπαχτσέδια» —, θά συναντήσῃ κάπου τὸν Ἰάσονα καὶ τὸ Ρῆγα νὰ συζητοῦν, ἀδελφωμένοι γιὰ τὴν ἰδέαν τους, ἀφηρημένοι στὸ γλυκύ τους, ἀπραγματοποίητο ὄνειρο.

Ἕνας ἀπὸ κείνους πὺλὸν ἐπισκέφθηκαν τὸ Βελεστίνον καὶ θαύμασαν τὴ μαγικὴ τοποθεσίαν του, καθὼς καὶ τὴν τροπικὴν του βλάστηση, ἔγραψε τὰ ἐξῆς, ὕμνωντας τὴν ὁμορφίαν του:

— «Βορειοδυτικῶς τῆς Μαγνησίας, πρὸς τὴν μητρόπολιν τῆς Θεσσαλίας, ἐκτείνεται μίαν πολλὰ εὐρύχωρος ὁδός, ἀριστερὰ τῆς ὁποίας βλέπομεν τὴν μικρὰν πόλιν Βελεστίνον, ὑπὸ τῶν Τούρκων λεγόμενον Γενίσαρλη. Τόπος πολλὰ περίεργος καὶ διὰ τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν ἀξιοσημείωτος. Εἰς ἓν προάστειον τῆς πόλεως, ὅπου ἡ παλαιὰ ἀκρόπολις, φαίνεται ἀκόμη ἡ Ὑπέρεια πηγὴ, τὸ σημερινὸν Κεφαλόβρυσον. Αὐτὴ σχηματίζει μίαν καθαρὰν λίμνην, τὴν ὁποίαν περικυκλῶνουν κυπαρίσσια, πλάτανοι, λευκαὶ καὶ ἐλαῖαι. Ἡ πρασινάδα αὐτῶν τῶν δένδρων, μεμιγμένη μὲ ὠραῖα στίτια καὶ τοὺς ἄσπρους μιναρέδες τῶν τζαμιῶν, συνδεδεμένη ἐν αὐτῷ μὲ τοὺς ἐνύδρους καθρέπτας τῆς λίμνης, προξενεῖ μίαν μαγικὴν θεωρίαν. Παρατηρεῖται οὗτος ὁ τόπος μὲ κάποιαν εὐλάβειαν, ἐπειδὴ εἰσέτι ζῇ εἰς τὰς ὁδὰς τοῦ Ὁμήρου καὶ εἰς τοὺς στίχους τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Πινδάρου καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου τόσον τὰ νομίσματα τῶν Φερῶν, ὅσον καὶ τὰ ἀξιωματικὰ του συμβάντα, σημαίνουν μίαν πόλιν τῆς ὁποίας ἡ ἀρχὴ φαίνεται ὅτι ἀκόμη καὶ εἰς τὴν ἰδίαν ἀρχαιότητά της ἐξέπεσεν. Αἱ Φεραὶ ἦσαν δύο, ἡ μὲν μεγάλη, ἡ δὲ μικρά, ἥτις τὰ νῦν Ἅγιος Γεώργιος καλεῖται, εὐρισκόμεναι ἀλλήλων

δέκα στάδια. Εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους ἀπέκτησε τὸ Βελεστίνον μίαν ὑψηλὴν φήμην, ὥς πατρίς τοῦ ἀειμνήστου πατριώτη Ρήγα. (Λεονάρδου: Χωρογραφία τῆς Θεσσαλίας, 1838, σελ. 127 - 128).

Ἡ εἰκόνα τοῦ Βελεστίνου, ὅπως μᾶζ τὴν ἐξωγράφησεν ὁ Λεονάρδος, εἶναι σχεδὸν ἡ ἴδια τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας καὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ρήγα. Ἄν ἡ πόλις ἔπαθε ζημιὰς κατὰ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση, ὅποτε κατακάηκεν ἡ ἑλληνικὴ συνοικία της, τὸ Βαροῦσι, ἂν στὰ χρόνια μας δοκίμασε πολλὰς δηώσεις καὶ καταστροφὰς στὴν Ἰταλικὴ κατοχὴ καὶ κατὰ τοὺς σεισμούς, ὅμως διατηρεῖ ἀκόμη τὴ θαυμαστὴ τῆς βλάστησης, τὴ μαγικὴ λίμνη της — δῶρο τῆς Ὑπέρειας — καὶ τοὺς χλοεροὺς κήπους της, λίγο πρὸ κάτω ἀπ' τὸ Κεφαλόβρυσο.

Ἀπ' τὴν περιγραφὴ τοῦ Λεονάρδου μαθαίνουμε πῶς στὸ Βελεστίνο εὐδοκίμοῦσαν ἄλλοτε καὶ οἱ ἐλιές. Ἐλάχιστες σώζονται καὶ σήμερα. Γίνεται λόγος καὶ γιὰ πολλὰ κυπαρίσσια, ποὺ σήμερα δὲν ὑπάρχουν στὸ Κεφαλόβρυσο. Κάτι «κλαίουσες» ἱτιές τὸ ἐστόλιζαν ἄλλοτε. Τώρα ὅμως μόνο πλατάνια πελώρια καὶ ἀκακίες ἀρκετὲς πλαισιώνουν τὴ μικρὴ λίμνη τῆς Ὑπέρειας Κρήνης, μέσα στὰ δροσερά νερά τῆς ὁποίας θὰ λούστηκε πολλὰς φορὲς ὁ μικρὸς Ρήγας. Πολλὰς φορὲς συλλογισμένος θὰ σταμάτησε στὰ κρηπιδώματά της καὶ θάγειρε, καθρεφτίζοντας τὴν ὠραία τοῦ ὄψης, στὴ λεία της ἐπιφάνεια.

Πολλὰς φορὲς κάτω ἀπ' τοὺς παχεῖς ἴσκιους τῶν δένδρων θὰ ὁραματίστηκε λεύτερη τὴν Ἑλλάδα καὶ θὰ τραγοῦδῃσε σιγὰ καὶ κατανυχτικὰ κανένα κλέφτικο τραγοῦδι, στενάζοντας γιὰ τὴ βαρεῖα σκλαβιά τοῦ Γένους τὸ παχουλὸ καὶ ζωηρὸ καὶ φιλότιμο Ἑλληνόπουλο τοῦ Βελεστίνου. Ἐδῶθε κυττάζοντας τὶς χιονισμένες κορφὰς τοῦ Ὀλύμπου, ποὺ ὀρθώνονται στὸ βάθος τοῦ θεσσαλικοῦ κάμπου, θὰ πόθησε καὶ αὐτὸ ν' ἀνεβῇ ὡς ἐκεῖ, νὰ ντυθῇ στὰ κλέφτικα καὶ μετὰ τὴ φλογέρα στὸ στόμα νὰ ψάλλῃ τοὺς πολεμικοὺς καὶ ἀρειμάνιους στίχους τοῦ τραγοῦδι τοῦ Ὀλύμπου:

Μὴ μὲ μαλώνεις Κίσσαβε, μπρὲ τουρκοπατημένε,
ποὺ σὲ πατοῦν οἱ Τούρκισσες, σιγγάνες τῶν Κονιάρων.
Ἐγὼ 'μαὶ ὁ Γερο-Ὀλυμπος, στὸν κόσμον ἑακουσμένος
Ἐχω σαράντα δυὸ κορφὰς καὶ ἐξήντα δυὸ βρυσοῦλες,
κάθε κορφὴ καὶ φλάμπουρο, κάθε κλαδί καὶ κλέφτης
καὶ στὴν ψηλὴ μου τὴν κορφὴ ἀητὸς εἶν' καθισμένος,
ὁποῦ κρατεῖ στὰ νύχια τοῦ κεφαλὶ ἀντρειωμένου.
— Κεφάλι, τ' εἶναι πῶκαμες καὶ εἶσαι κριματισμένο;
πῶς σοῦρθε καὶ κατάντησες στὰ νύχια τὰ δικά μου;
— Φάγε, πουλί, τὰ νιάτα μου, φάγε καὶ τὴν ἀντρεία μου,
νὰ κάμης πῆχυν τὸ φτερό καὶ πιθαμὴ τὸ νύχι.
Στὰ Χάσια καὶ στὸν Ὀλυμπο δώδεκα χρόνους κλέφτης,
στὸ Λοῦρο, στὸ Ξηρόμερο ἀρματωλὸς ἐστάθην,

Ἡ Ὑπέρεια Κρήνη, πρὶν ἀπὸ μισὸν αἰῶνα.

ἐξήντα ἀγάδες σκότωσα καὶ ἔκαψα τὰ χωριά τους.
Κι ὅσους στὸν τόπο ἄφησα καὶ Τούρκους καὶ Ἀρβανίτες
εἶναι πολλοί, πουλάκι μου, καὶ μετρημοὺς δὲν ἔχουν.
Τῶρ' ἦρθε καὶ ἡ ἀράδα μου στὸν πόλεμον νὰ πέσω.

Μὲ τὰ τραγοῦδια καὶ τοὺς θρύλους αὐτοὺς ἐξῆσε, στὴν τρυφερὴ τοῦ ἡλικία, ὁ Ρήγας Βελεστινλῆς. Καὶ τὰ ἴδια τραγοῦδια, μαζὶ μὲ τόσα ἄλλα δημοτικά, διαιώνιζει στὰ γύρω βουνὰ τοῦ Βελεστίνου, στὴ Μαλούκα, στὴ Μαύρη Πέτρα, στὸ Χαλκοδώνιο, ἡ φωνὴ τῶν βλάχων τῆς περιοχῆς, ποὺ ζοῦν τὴν εἰδυλλιακὴ ποιμενικὴ ζωὴ.

Ἡ φύση εἶναι πάντα ὠραία καὶ ἐλκυστικὴ. Ἡ πλούσια βλάστηση καὶ ἡ μεγάλῃ ἐνδιαφέρουσα ἱστορία τοῦ τόπου, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴ δραστηριότητα καὶ τὰ σύγχρονα προοδευτικὰ ἐπιτεύγματα τῶν κατοίκων του, κάνουν τὸ Βελεστίνο μιὰ εὐλογημένη κομόπολη, στὴν ὁποία ἔνα «προσκύνημα» δὲ θάνατι ἀπλῶς ὑποχρέωση, ἀλλὰ ψυχικὴ λύτρωση.

Κοντὰ στ' ἄλλα θὰ ἰδῇ ὁ ἐπισκέπτης ἐκεῖ γέρους φουστανελλοφόρους, σημάδια καὶ λείψανα τοῦ παρελθόντος, ποὺ φέρνουν ἀνακουφιστικὴ ἴσαμε τὴν πονηρὴ καὶ διβουλη ἐποχὴ μας τὸν ἀνόθευτο ἀέρα τῆς ἀγνῆς λεβεντιάς. Θὰ ἰδῇ γυναῖκες μὲ στέρεα πρόσωπα, φωτεινὰ καὶ θὰ πῇ πῶς μπορεῖ νὰ γίνουν μαννάδες θερμῶν καὶ ζωντανῶν ἀνθρώπων, τῆς «πάστας» τοῦ Ρήγα.

Θὰ νοιώσῃ, σίγουρα, πολλὴ Ἑλλάδα νὰ ξυπνᾷ μέσα του, ὁ ἐπισκέπτης τοῦ ἱστορικοῦ Βελεστίνου.

ΘΕΣΣΑΛΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

Θ Ε Σ Σ Α Λ Ι Α

ΧΡΙΣΤΟΥ ΤΣΑΠΑΛΑ

Τῆς τέχνης σου τὴ σπῖθα ἀπ' ὅπου πάντα
τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα κινᾶνε
ράντισε ἐδῶ, Μαντώ, καὶ κάμε νᾶναι
μὲ τοῦ Πηνειοῦ τὸ ρέμα ἀδέρφια· πάντα

γιατὶ ἀπὸ τὴν ἀντίπερα τὴν μπάντα
χαλκόδετον ναοῦ θαρρεῖς περνᾶνε
τίς πόρτες οἱ ἀδερφές σου καὶ κερνᾶνε
μὲ νάμα τοῦ Ἰσμηνοῦ· γιὰ σὲ ἐκατάντα

σὲ ἄντρου Θεσσαλικοῦ τὰ μαῦρα βάθη
νὰ στηλωθεῖς μὰ ἐκεῖ τὰ θνητὰ χρόνια
τῆς γῆς ὁλόγουρά σου καίνε αἰώνια
καὶ ἂν κοιμητῆρι ἡ Μάντοβα σοῦ ἐστάθῃ

τοῦδωκε ὁδηγητὴ σὲ αὐτὸν ποὺ ἐτάθῃ
τὸ μάτι του κριτῆς σὲ καταχθόνια
καὶ σὲ οὐρανοὺς μὰ τὰ ἄντρα σου τὰ χθόνια
κυλοῦν κάποιο νερό ποὺ δὲ βουβάθῃ

νερό τοῦ Πηνειοῦ ποὺ ἐκεῖθε ἐπῆρα
μιὰ στάλα γιὰτὶ ἀντίλαλοι μεγάλοι
μὲ ζώνουν· καὶ ἂν μὲ ἀκίνητη ἀγκάλῃ
τὸ δρόμο μοῦ ἐμποδᾷ πρὸς ἄλλων μοῖρα

τὴ μαντικὴ ψυχὴ δὲν ἔχω στεῖρα·
κραυγὴν ἑλληνικὴ βροντῶ μεγάλη
καὶ ἄς ἦταν νὰ γενήσῃ ἀγάλι ἀγάλι
τὸν ἄνθρωπο ποὺ ἀθάνατον θὰ ἐτήρα.